

N:o 4.

Ank. till Riksd. Kansli den 6 Febr. 1872, kl. 2 e. m.

Memorial, angående verkställd granskning af Riksbankens tillstånd och förvaltning.

Enligt 4 § i instruktionen för Banko-Utskottet, åligger det Utskottet att verkställa granskning af Riksbankens tillstånd och förvaltning samt derom till Riksdagen afgifva berättelse.

För sådant ändamål har Utskottet tagit kännedom dels af den berättelse, sistlidet är församlade revisorer afgifvit rörande Riksbanken, dels af fullmäktiges till Utskottet afgifna och genom Utskottets memorial N:o 1 Riksdagen meddelade berättelse, dels ock af fullmäktiges protokoll för år 1871 samt de berättelser, i hvilka styrelserna för diskont- och lånekontoren till Utskottet redogjort för nämnda kontors förvaltning under år 1871.

Utskottet har härvid funnit, att de utaf revisorerne och fullmäktige meddelade, för Riksdagen redan kända berättelserna i korthet redogöra för det hufvudsakligaste af hvad i förvaltningen sig tilldragit, och anser sig fördenskull samt då skäl till anmärkning icke varit för handen, förnämligast med föraledande af föreskriften att med synnerlig uppmärksamhet följa de fullmäktiges åtgärder, som afse silfverutvexlingens fortgång och bestånd, böra något närmare redogöra för hvad i sådant afseende under det förflutna året förekommit.

Att Riksbankens metalliska kassa, likasom dess ställning i andra delar, måste erfara inflytande af näringsförhållandena i allmänhet, är så naturligt, att man, då dessa under det förflutna året, synnerligast beträff-

fande jordbruket, varit tillfredsställande, nästan på förhand kan antaga för gifvet, att de slags valutor, hvilka uppkomma genom inkomstöfverskott på handelsrörelsen, skola hafva under år 1871 ökats.

De siffror, som uti de tryckta berättelserna äro meddelade, utvisa också, att bankens metalliska kassa stigit från 23,939,000 R:dr vid årets ingång till 30,813,000 R:dr vid dess slut. Den del af kassan, som består af silfver och guld i bankens egna förråd, var vid årets början allenast 10,317,000 R:dr, men ökades under året, så att vid dess slut funnos 14,413,000 R:dr. De öfriga valutor, hvilka enligt bankoreglementets bestämmelser hänföras till metalliska kassan, nemligen fordringar hos utländska bankinrättningar och handelshus samt inköpta, ännu ej förfallna vexlar, betalbara å utrikes ort inom tre månader, stego likaledes från ett belopp, beräknadt i svenskt mynt, af 13,592,000 R:dr, till 16,400,000 R:dr.

Revisorernas och fullmäktiges berättelser redogöra utförligt för de silfver- och guldinköp, genom hvilka bankens behållningar i dessa valutor ökats; men Utskottet bör härvid ej underlåta att fästa uppmärksamheten på en omständighet, som torde vara af betydelse vid bedömandet af landets penningeförhållanden.

Ända från den s. k. realisationens början och intill nästlidet år har nemligen det silfver och guld, som erfordrats i och för landets penningeväsende, nästan alltid mäst af Riksbanken sjelf anskaffas och vid nödigt belopp underhållas, antingen, såsom under de första åren efter realisationen, på det sätt att kontrakt uppgjorts med enskilde personer om levererande af vissa belopp, som desse förbundo sig att anskaffa, eller ock, såsom under sednare tiden varit förhållandet, på det sätt att Riksbanken sjelf gått i författning om införsel från utlandet. I båda fallen har Riksbanken fått vidkännas hela den betydliga kostnaden, hvilken vid Riksbankens egna införskrifningar i allmänhet beräknats till mer än 2 procent af det i mynt erhållna beloppet.

Under sistlidet år hafva väl fullmäktige äfven låtit för Riksbankens räkning införskrifva både silfver och guld, men derjemte har under sednare delen af 1871 samt äfven under den förflutna delen af innevarande år erbjudits åt banken plantssilfver, hvilket, efter hvad känt är, dels inkommit i liqvid för öfverskott i fordringar till följd af handeln med andra länder, dels sökt afsättning här af likartad anledning.

En sådan handelsrörelsens direkta medverkan till landets förseende med det nödiga underlaget i ädla metaller för penningeväsendet borde vara lika naturlig under goda närings- och handelskonjunkturer, som utförseln af mynt och ädla metaller är vid tider, då landets produktion

icke är tillräcklig att betäcka införseln af förnödenheter från andra länder; och Utskottet har derföre med tillfredsställelse omförmålt, att dessa naturliga förhållanden kunnat börja att här i landet göra sig gällande.

Innan Utskottet lemmar detta ämne, bör Utskottet omförmåla en omständighet beträffande silfverhandeln, som under det förflutna året förekommit.

Härvid bör först erinras, att silfver och guld i plants uti handeln betalas efter den vikt rent silfver eller guld, som plantsen innehåller, och att, för utrönande af fin-innehållet samt dettas bestyrkande, plantsarne profvas af dertill särskildt anställda embetsmän samt förses med intyg om detta innehåll, hvilka intyg sedermera vid plantsarnes försäljning tjena till grund för betalningen.

Förutsatt att dessa intyg alltid äro fullt tillförlitliga, kunna plantsarne till liquider i den större handelsrörelsen gå från man till man på samma sätt, som det präglade myntet i den mindre rörelsen.

Emellertid har, såsom revisorerne uti deras berättelse omnämnt, vid probering å Kongl. myntverket härstädes af silfver, som i Hamburg förut varit provadt och hit inkommit, försedt med proberingsbevis från Hamburger Bank, befunnits, att största delen utaf plantsarne innehållit mindre finsilfver, än de dem åtföljande Hamburgerbevisen angifva, så att åtskilliga plantsar varit underhaltiga med ända till fyra tusendedelar.

Såsom revisorerne jemväl omförmålt, hafva bankofullmäktige, efter skriftliga meddelanden med å ena sidan administrationen för Hamburger Bank och å den andra med Nationalbanken i Köpenhamn, som försålt en del af det underhaltiga silfret till Riksbanken, och som sjelf gjort erfarenhet af de Hamburgska proberingsbevisens otillförlitlighet, hos Kongl. Maj:t utverkat förordnande för Mynt- och Bergsproberaren m. m. F. Wretman att begifva sig till Hamburg, för att, gemensamt med dervarande proberare samt myntproberaren i Köpenhamn, undersöka det i Hamburg brukliga sättet för probering af silfver och derigenom, om möjligt, bereda likstämighet vid proberingarne på de särskilda platserna.

Åfven från Norge hade en myntproberare blifvit afsänd och deltog uti de svenska och danska myntproberarnes arbeten, efter hvilkas fulländande de samtliga afgifvit ett gemensamt yttrande, hvilket jemte en särskild berättelse af Myntproberaren Wretman meddelats bankofullmäktige.

Detta yttrande anser Utskottet, med afseende på sakens vikt, böra bringas till Riksdagens kännedom, och inför detsamma fördenskuil ordagrant, så lydande:

»I följd af det oss af våra respektive regeringar meddelade uppdrag att begifva oss till Hamburg, för att genom öfverläggningar emellan oss och de Hamburgska Bankwardainerne söka aflägsna den brist på öfverensstämmelse, som eger rum emellan Hamburg och de tre nordiska länderna i afseende på probering af silfverplantsar, hafva vi, undertecknade, efter verkställt uppdrag, öfverenskommit om följande gemensamma berättelse.

Sedan vi först i Köpenhamn funnit våra proberingsmetoder *fullkomligt öfverensstämmande*, samt derstädes verkställt några förberedande undersökningar af normalsilfver från Köpenhamn, Kongsberg och Stockholm, afreste vi till Hamburg för att konferera med dervarande Bankwardainer, Dr Biervend och Hr Schlabsy. Härvid erhöilo vi följande upplysningar, som icke allenast fullständigt förklara bristen på öfverensstämmelse, men tillika är af den natur, att någon öfverenskommelse för det närvarande icke kan träffas, så framt icke proberingssättet i Hamburg helt och hållet förändras, hvilket tydligt framgår af följande sammanställning:

Sättet att probra silfver och dess halt i

Hamburg.

Köpenhamn, Kongsberg, Stockholm.

1:o) Silfver probas uteslutande på torra vägen, d. v. s. genom afdrifning på kapell i muffelugn, hvarvid

1:o) Silfver probas uteslutande på våta vägen, enligt Gay-Lussac's metod, hvarvid

2:o) tillägg göres för oundviklig och föränderlig silfverförlust, hvilken utrönes (eller rättare skulle utrönas) genom likartad behandling af s. k. normalsilfver.

2:o) motstående tillägg är obeflög och otillåtet.

3:o) Det i Hamburg begagnade normalsilfver, hvaraf vi erhållit prof, hafva vi vid undersökning i Köpenhamn funnit vara omkring $\frac{1}{2}$ tusendel för högt *) uppgifvet, hvarigenom en motsvarande för hög uppgift af silfverhalt förorsakas.

*) ytterligare bekräftadt genom jämförelse med vårt normalsilfver, samt normalsilfver från myntproberrne i Berlin och Hannover.

4:o) Spår af guld, platina, palladium etc. qvarstadna i silfret och

4:o) Spår af dessa metaller hafva ej inflytande på haltuppgiften.

förorsaka äfven för hög uppgift af silfverhalt, hvilket isynnerhet förekommer i silfver från Central-Amerika.

5:o) Enligt bifogade utdrag af den för Bankwardeinerne gällande instruktion, skall vid haltuppgifter bråkdelen uppgående till minst $\frac{1}{2}$ tusendel angifvas för hel.

6:o) Enligt öfverensstämmande muntliga uppgifter blefvo ofvan nämnda bestämmelser i instruktionen intagna på grund af hemställan af ett antal större handlande i Hamburg, åsyftande att Bankwardeinerne måtte förståndigas att angifva halten på silfverplantsar högre än förut, isynnerhet, emedan *handelsproberarne* i Paris och London ansågos uppgifva högre halter än Hamburgerwardeinerne. Utom det under 1:o och 5:o omtalade tillägg, förhöjes haltuppgiften af denna grund stundom ytterligare (minst 1 tusendel). Härvid äro Bankwardeinerne enligt instruktion befriade från ansvar och skadeersättning.

N. B. alla dessa fel verka i samma riktning och böra i vanliga fall förorsaka att halten uppgifves 1 à 2 tusendelar (enligt 4:o ändå mera) för högt.

Af ofvanstående jemförelse framgår klart, att ingen öfverensstämmelse kan ernås, utan att en af parterne alldeles förändrar proberingsmetod och sättet att angifva halten. Hvad först beträffar metoden, så är den af Hamburgerwardeinerne begagnade alldeles antiqverad och vid de flesta myntverk för länge sedan afskaffad, så att återinförandet af densamma omöjligt kan ifrågasättas. Den våta metoden deremot är, såsom vetenskapligt viktigare och praktiskt noggrannare, nästan öfverallt antagen och tillämpad på samma sätt som hos oss, samt i en öfverd

5:o) Blott hel tusendel angifves; alla bråkdelar deröfver bortkastas.

proberares hand lika snabb som den torra metoden. Lika litet kunna vi medgifva, att proberaren vid haltens angifvande erhåller föreskrift att afvika från sanna förhållandet, det må nu vara af hvilken orsak som helst, ej heller att han befrias från ansvar för för höga haltuppgifter. Då nu Bankwardeinerne i Hamburg förklarar sig icke kunna förändra sitt proberingssätt utan förändring i den af Hamburger bankförvaltning för dem utfärdade instruktion, få vi härmed föreslå:»

»att våra respektive bankstyrelser må för styrelsen öfver Hamburger Bank tillkännagifva, att Hamburger silfverprof icke vidare kunna af dem godkännas, utan under uttryckligt vilkor att

1:o) all silfverprobering verkställes på våta vägen enligt Gay-Lussacs metod,

2:o) att silfverhalt angifves sådan den blifvit befunnen efter prof, i hela tusendelar, hvarvid iakttages att bråkdel af tusendel bortkastas, samt

3:o) att det för metoden erforderliga normalsilfver efter lämpliga mellantider underkastas ömsesidig undersökning.»

Köpenhamn den 16 Oktober 1871.

<i>Fredr. Wretman,</i>	<i>S. Groth,</i>	<i>L. Steenstrup,</i>
Mynt- och Bergsproberare.	Kongl. Mönt- og Stadsguardeen. Kjöbenhavn.	Kongl. Myntguardein og const. Bergsproberer, Kongsberg.»

Härjemte får Utskottet, till ytterligare upplysning om anledningarne till skiljaktigheterna emellan de Hamburgska proberingsbevisen och resultatn af här verkställda silfverprof, lemna en öfversättning af ett Myntproberaren Wretman meddeladt »Utdrag ur instruktionen för de Hamburgska Bankwardeinerne, fastställd af Bankdeputationen den 12 November 1864», hvilket utdrag är af följande lydelse:

»De paragrafer, hvilka afse angifvandet af finheten hos silfverplant-sar, lyda sålunda:

§ 2. Vid angifvande af finheten skola, hädanefters liksom hittills, bråkdelar af tusendedelar, när de icke öfverstiga en half tusendedel utelämnas, men deremot alla bråkdelar öfver en half tusendedel räknas för en hel.

§ 3. Bankdeputationen öfvertager för banken den ansvarsskyldighet till skadeersättning, hvilken Wardeinerne hittills i förhållande till all-

mänheten haft för oriktig värdering af silfverplantsar, och skola alla dithörande reklamationer hädanefter hänvisas till bankförvaltningen.

Dere mot blifva Wardeinerne i fullt omfång ansvarige inför banken till skadeersättning för oriktig värdering.

Då emellertid grunden för denna anordning är att befria Wardeinerne från öfverdrifven försigtighet (*Engstlichkeit*) vid angifvande af finnehållet, så vill Bankdeputationen icke mot Wardeinerne göra anspråk för sina differenser (1 till 2 tusendedelar) inom gränserna för de icke lätt undgängliga afvikelserna vid värderingen, utom i händelse af fortsatt vårdslöshet, men förbehåller sig att främdeles kunna besluta ändring af denna bestämmelse».

Frågan, huruvida och i hvad mån ersättning för den befumna underhalten kan erhållas, är ännu oafgjord.

Sedan numera den tillförene fastställda inskränkning borttagits, enligt hvilken bankens förråd af guld icke fick uppgå till mer än en tiondedel af silfverförrådet, och det synes blifva allt mera sannolikt att en öfvergång från silfver- till guldmyntsystem måste i sinom tid ske, lär Riksbanken icke böra underlåta att efter hand öka sitt guldförråd.

Efter hvad de ofvan återopade berättelserna gifva vid handen, hafva också under förlidet år guldplantsar för banken införskrifvits för ett värde af i rundt tal 202,900 caroliner, motsvarande ungefär 1,420,300 riksdaler riksmünt. Priset på caroliner har af fullnäktige den 21 sistlidne December nedsatts vid utvexling från R:dr 7,15 till 7,10 och vid invexling från R:dr 7,10 till 7,06, hvarjemte in- och utvexlingsprisen på utländska guldmynt i samma förhållande jemkats.

Under ett år, då exporten varit så betydlig som det förflutna, faller det sig naturligt, att Riksbankens omsättning i utländska vaxlar stigit till ett betydligt belopp. Denna omsättning tillhör dock nästan ensamt Stockholm, under det att i Göteborg vaxelköp skett för allenast omkring 1½ million, och ingen vaxelförsäljning egt rum, och att i Malmö hvarken köp eller försäljning af vaxlar förekommit. Att Riksbanken icke vid länekontoren drifvit någon särdeles betydande vaxelhandel,

torde till en del ligga i den omständigheten, att reglementariska föreskrifter lägga hinder för en önskvärd frihet i förvaltningen.

I den inre förvaltningen af Riksbanken hafva under året inga förändringar af stor betydighet egt rum; men Utskottet omnämner med tillfredsställelse, att fullmäktige dels vidtagit åtskilliga till både besparing och förenkling ledande ändringar i anordningen af göromålen inom en af bankens afdelningar, till följd hvaraf indragning af tjänster kunnat ske, dels, beträffande bankens inre ekonomi, meddelat föreskrifter och vidtagit åtgärder, afseende att avvägabringa bättre hushållning i åtskilliga afseenden.

Med tillkännagifvande att de till granskning af diskontkontorets i Riksbanken samt länekontorens i Göteborg, Malmö och Wisby förvaltning under år 1870 utsedde revisorer tillstyrkt decharge för samtliga nämnda kontors styrelser, hafva sist församlade statsrevisorer, uti 30 § af deras berättelse angående Riksbanken, anmält, att någon erinran emot meddelande af dylik decharge icke förefunnits.

Vid sådant förhållande hemställer Utskottet

1:o.

att Riksdagen må tillerkänna styrelserna för diskontkontoret i Riksbanken samt länekontoren i Göteborg, Malmö och Wisby full ansvarsfrihet för förvaltningen af dessa kontor under år 1870.

Åt bankofullmäktige beviljades vid sistförflutna riksdag ansvarsfrihet för förvaltningen i sin helhet under år 1869, äfvensom för de beslut och åtgärder, hvilka finnas antecknade i deras protokoll för år 1870. Då numera sistnämnda års räkenskaper blifvit granskade af de

år 1871 församlade revisorer, hvilka anmält, att emot Riksbankens förvaltning icke varit något att erinra, får Utskottet, som vid den nu verkställda undersökningen funnit fullmäktige hafva med omsorg och nit fullgjort det dem anförtrodda uppdrag, hemställa

2:o.

att ansvarsfrihet må beviljas fullmäktige för förvaltningen i sin helhet under år 1870, äfvensom för de beslut och åtgärder, hvilka finnas antecknade i fullmäktiges protokoll för år 1871.

Slutligen får Utskottet tillkännagifva, att Utskottet frandeles, vid granskningen af reglementet, kommer att vidare pröfva de i revisorerne och bankofullmäktiges berättelser förekommande ännen, hvilka kunna sådan pröfning påkalla.

Stockholm den 6 Februari 1872.

J. v. Schwerin.
